

WALDAPFEL JÓZSEF: *Idézetek a Bánk-bánból*. Császár-Emlékkönyv. Budapest, 1934. 221—245 l.

E páratlan érdekességű tanulmány szerzője a legfeltűnőbb Schiller-, Wieland- és Veit Weber-idézeteket állítja össze a Bánk-bánból. A *Jungfrau von Orleans*-ban találta meg a Bánk-bánnak Schillerből eredő legnevezetesebb szövegrészletét. Wieland munkáiból is kimutat átvételeket, de legtöbbet a Veit Weber *Sagen der Vorzeit*-jából idéz. Innen származó átvételnek bizonyult a Bánk-bán jó 250 sora, szövegének majd egytized része. Veit Webertől való teljes egészében a Bánk-bán legfeltűnőbb, bár Katona által megjelölt idézete, a Tibore panasza. Ezeknek az idézeteknek az a magyarázata, hogy Katonát nem a korának irodalmi élete, hanem egészen a Bánk-bán megalkotásáig csak az iskola, a színpad és a rendszertelenül, de óriási tömegben habzsolt könyvek áradata nevelte. Sokban kezdetleges írói módszere azonban nem teszi vitássá drámaírói nagyságát és erejét.

2. Nyelvtudomány.

BRAHARU, D.: *Un colaborator al lui Șaguna secretarul de stat Gheorghe Ioanovici de Duleu și Valea Mare*. Cluj, 1932. 45 l.

E tanulmány Joanovics György m. kir. közoktatásügyi államtitkárnak (1821—1909.) az erdélyi görög keleti egyház megszervezése és elismertése körül kifejtett tevékenységét vizsgálja. Joanovics különben a múlt század második felének ismertevű nyelvésze volt; munkái a magyar nyelv szabatosságára s tisztaságára vonatkoznak. A szerző a függelékben Joanovics ezirányú munkásságát is felsorolja, azonban a címeket románul idézi, holott a munkái magyar nyelven jelentek meg.

V. K.

CSÜRY BALINT: *A szamosháti szótár*. Magyar Nyelv, 1933. 3—4. sz. 65—82. l.

Csüry Balint e tanulmányában kiadás előtt álló szamosháti szótárának a módszerét ismerteti. Szótárában kísérletet tesz arra, hogy „egy magyar falu népének képzet- és szókinéséből rendszeresen felvett, hiteles gyűjteményt” állítson össze. Épen ezért 1. keresi a köznyelv és a népnyelv viszonyát, 2. felsorolja a szokásos szójelentéseket s a még friss átvételeket, 3. kutatja a nyelvújítás hatását a népnyelvre, 4. közli a szavak hang- és alaktani sajátosságait, 5. megjelöli a szó vagy jelentés használatának körét, 6. anyaggyűjtése kiterjed a szókinés minden területére, 7. följegyzí a helység-, falu- és városneveket, 8. napvilágra hoz teljesen ismeretlen vagy fél nem jegyzett szavakat, alakváltozatokat, 9. számos olyan szóra mutat rá, amelyeket a gyűjtők följegyeztek, de értelmezni nem tudtak vagy helytelenül értelmeztek, 10. figyelmet fordít a szólásmódokra, szóláshasonlatokra és kimondásokra, 11. nem felejtí, hogy a szóláskincs ezer meg ezer szállal kapcsolódik a népetkülönböző megnyilvánulásaihoz, 12. néha a szavaknál is megadja a szükséges néprajzi magyarázatot, 13. ahol elkerülhetetlen, rajzokkal, illusztrációkkal is kiegészítí, szemlélteti népnyelvi szótárát. A szótár összeállításában a következő módszert alkalmazta: A címszavakat betűrendben, előbb etimológiai, majd fonetikus írással, —összes alakváltozataikkal együtt közli. Ezután megjelöli a szó kategóriáját, jelentéseit s ezt példamondatban szemlélteti. Most következik a szó képes, átvitelés használata példamondatok kíséretében, majd a szólások s a közmondások rovata; végül a néprajzi rész, összevetések és utalások. — Szerző a módszertani ismertetés után az *ábiszti-ad* és *kóto-g-kovász* közti 71 címszót közli

szótárából. Rajz szemléleteti az *abara* címszót, amely 'széna vagy egyéb takarmány tartására való alkotmány' neve.

GÖBL LÁSZLÓ: *A magyar szótár-irodalom hatása az oláhra*. Különlenyomat a Nyelvtudományi Közlemények XLVIII. kötetéből. Budapest, 1932. 47 l.

A román (oláh) és magyar szótár-irodalom egymáshoz való viszonyát vizsgálja a szerző a *Lexicon Budense* megjelenéséig. Tudor Corbea latinromán (oláh) szótára Molnár Albert *Dictionarium*ának második kiadása (1611) után készült helyenként oly szolgálai módon, hogy erősen sérti a román (oláh) nyelv szellemét. Az értekezés második fejezete a *Lexicon Marsilianum* egy újabb forrására mutat rá. Ezt különben már tudjuk. (l. Magyar Nyelv 1931. 43–46 l.) Samuil Micu Klein szótárai Párizs Pápai hatásról tanuskodnak, de más forrásokat is ki lehet mutatni. Ioan Bobb román (oláh)-latin-magyar szótára az első nyomtatásban megjelent román (oláh) szótár (1822–1823). Erre a szótárra, amely a helybeli református kollégium nyomdájában készült, elsősorban Párizs-Pápai 1767-es és 1801-es kiadása tett döntő hatást, de Molnár Albert hatására is vannak biznyítékok. A tanulmányt olasz nyelvű áttekintés fejezi be. B. G.

RÁSONYI NAGY LÁSZLÓ: *Baszaraba*. (Az oláh államiság kialakulásához.) Magyar Nyelv, 1933. 5–6. sz. 160–171. l.

„Amint Rurik származása sokat vall az orosz, az Árpádok eredete pedig a magyar államiság kezdeteire vonatkozólag, talán a *Baszaraba* név eredetének tisztázása is mondhat valamit az oláh államiság kialakulására nézve.“ Ennek a meggyőződésében a szerző vitába száll s bemutatja többek között *Densuşianu* (bas 'fej, fő' + ary 'szent' + aba), *Drăganu* (bäs + ary + apa 'tatál cel foarte

sfânt') és *G. J. Brătianu* (bazar 'vásár' + aba) felfogásának nyelvészeti helytelenségét, valamint nagyszerű szótáranyaga felhasználásával felállítja a basar (bas 'leigázni' ige part. impf.) + aba 'leigázó apa' vagy 'uralkodó apa' etimológiát. Továbbá I. Basaraba apjáról, *Tokomerről* is, bebizonyítja a szerző, hogy nem szláv eredetű (Tihomir), hanem az orosz évkönyvekben Toktomër alakban mutatkozó török Tok-tämür, Tok-timür személynév egyik alakja. Ezekkel az etimológiákkal kapcsolatosan a szerző a Kipcsakhoz tartozás érdekes történeti összefüggéseire mutat rá. Leszögezi azt is, hogy „a sok régi török eredetű, nagyobb földrajzi fogalmat jelölő helynév — pl. Teleorman, Argeş, Baragan stb. — leginkább már a mongol hódítást megelőző időből származik, „ezzel szemben a fennmaradt török-oláh személynévek inkább a kipcsaki török hatásnak köszönhetik létüket“. Nehányat idéz; kenézek: *Kuman, Tatar, Tivan, Karacha, Szubasa, Jaurank, Buga, Katlabuka, Baj, Susman, Korman, Aldomir, Alchy*; bojárok és falu-névadó: *Karaiman, Balyk, Borçul, Buciuç, Buzdugan, Bulmaz, Boldur, Cortan, Cokan, Cora, Dorman, Kazan, Pajandur, Toksaba, Ulan, Utmes, Kumandur, Bars*; egyházi személy: „duchovník andonie bolsun“ (Azarie és Urechia krónikái 1502-ből).

3. Történettudomány.

ASZTALOS MIKLÓS és PETHŐ SÁNDOR: *A magyar nemzet története ősidőktől napjainkig*. Budapest, 1933, XVI. 560 l.

Asztalos és Pethő könyve kor szerint elhatárolt két részre oszlik: az 1848-ig terjedő részt Asztalos, az 1848 utáni részt Pethő írta. Asztalos saját bevallása szerint a Hóman—Szekffü *Magyar Történet* eddig megjelent kötetekre támaszkodott s ezt a vallomást Szekffü bevezetésének zárószövege is megerősíti. Azonban Asztalos különösképp a XVI. század rajzában sok